

УДК 343:340.65

DOI 10.37566/2707-6849-2020-1(30)-6

Катерина КАТЕРИНЧУК,
професор кафедри спеціально-правових дисциплін
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету
імені В. І. Вернадського,
доктор юридичних наук, доцент
ORCID: 0000-0002-6700-2831

Ольга БЕСПАЛЬ,
доцент кафедри
кримінального права та процесу
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені В. Гетьмана»,
кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ОКРЕМИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

Конституція України проголошує найвищою соціальною цінністю, крім життя, ще й здоров'я особи (ст. 3) та покладає на державу обов'язок забезпечувати їх охорону (ст. 49) всіма правовими засобами (цивільне право, трудове право, адміністративне право та ін.). Конституція України є основним законом нашої держави, на якому базуються всі без винятку закони та інші нормативно-правові акти, у тому числі Кримінальний кодекс України 2001 року (далі – КК України). Саме тому в частині першій ст. 3 КК України констатується, що даний Кодекс ґрунтується на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права.

У контексті фундаментального права людини на життя і здоров'я та інші права й свободи (ст. 3 Конституції), що зумовлені природним правом людини, визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Завдяки внутрішній політиці держави здійснюється активна протидія злочинним проявам у сфері охорони здоров'я особи. Це узгоджується з Концепцією Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського

Союзу (Закон України № 228-15 від 21 листопада 2002 р.), Загальнодержавною програмою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Закон України № 1629-IV від 18 березня 2004 р.), Пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки на період до 2020 року (постанова Кабінету Міністрів України № 942 від 7 вересня 2011 р.), Планом заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи громадського здоров'я (розпорядження Кабінету Міністрів України № 560-р від 18 серпня 2017 р.) та Стратегією розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженою постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року. Окремі питання, що стосуються охорони здоров'я особи, також забезпечуються і національним законодавством, а саме, законами України: «Основи законодавства про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року; «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 6 квітня 2000 року; «Про протидію захворюванню на туберкульоз» від 5 травня 2001 року; «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» від 12 грудня 1991 року та ін.

Суперечливі питання щодо особливостей кваліфікації злочинів проти здоров'я особи роз'яснюються в постанові Пленуму Верховного Суду України № 2 від 07.02.2003 р. «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи». Щодо визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень діють на даний час затверджені наказом МОЗ України № 6 від 17.01.1995 р. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень. Ці два документи містять суперечливу термінологію та потребують негайного оновлення.

У зв'язку з тим, що однією з первинних передумов життєдіяльності людини є її здоров'я, то, здійснюючи захист цього права, український законодавець утверджує ці права шляхом закріплення їх у законах України.

Тож положення Конституції України щодо охорони здоров'я особи від злочинних посягань знайшли своє відображення в КК України. У розділі II «Злочини проти життя та здоров'я особи» КК України виділено окремі інститути, один із них є злочини проти здоров'я особи.

Структурно КК України побудований так, що Особлива частина містить розділи, які систематизовані за групами споріднених суспільних відносин (об'єкт складу злочину). Саме тому законодавець у КК України злочини проти життя та здоров'я особи виокремив у структурний розділ II. У теорії кримінального права до цього розділу, крім злочинів проти життя та здоров'я, особи відносять ще одну групу злочинів – злочини, що ставлять у небезпеку життя та здоров'я особи.

Отже, на нашу думку, до злочинів проти здоров'я особи належать такі, визначені у КК України: ст. 121 «Умисне тяжке тілесне ушкодження», ст. 122 «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження», ст. 123 «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання», ст. 124 «Умисне заподіяння

тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця», ст. 125 «Умисне легке тілесне ушкодження», ст. 126 «Побої і мордування», ст. 127 «Катування», ст. 128 «Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження», ст. 130 «Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби», ст. 133 «Зараження венеричною хворобою».

Водночас кримінально-правова охорона життя і здоров'я людей здійснюється не тільки кримінально-правовими нормами розділу II «Злочини проти життя та здоров'я особи» Особливої частини КК України, а й багатьма іншими його нормами, загалом всією його системою. У даному випадку здоров'я особи виступає або може виступати додатковим об'єктом певного складу злочину Особливої частини КК України.

Для розмежування складів злочинів між собою потрібно встановити критерії їх розмежування, тобто потрібно встановити їх обов'язкові спільні ознаки, а потім визначити ознаки, які відрізняють їх. Злочини проти здоров'я особи відрізняються між собою однією з ознак об'єктивної сторони складу злочину – наслідками. Це тілесні ушкодження трьох ступенів: тяжке, середньої тяжкості і легке, а також фізичний біль, сильний фізичний біль, фізичні страждання, моральні страждання, зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, зараження венеричною хворобою; спосіб вчинення злочину (статті 126, 127 КК України); обстановка вчинення злочину (статті 123, 124 КК України). За ознаками суб'єктивної сторони складу злочину – умисні та необережні, а також розмежувальною ознакою може слугувати мотив, мета злочину (ч. 1 ст. 127 КК України) та емоційний стан (ст. 123 КК України). Наявність спільних ознак зумовлює необхідність визначення відмінностей між цими складами злочинів. Крім того, іноді при кваліфікації діяння підпадають під ознаки двох і більше кримінально-правових норм. Такі випадки в теорії кримінального права називають конкуренцією кримінально-правових норм, яка міститься і в досліджуваних злочинах. Тому виникає необхідність у встановленні розмежувальних ознак у складах злочинів проти здоров'я особи. Даному питанню вже приділялася увага в попередніх публікаціях К. В. Катеринчук [1], однак не всі злочини проти здоров'я особи були висвітлені.

Метою статті є встановлення особливостей кваліфікації деяких злочинів проти здоров'я особи.

Отже, однією з ознак умисного тяжкого тілесного ушкодження (ч. 1 ст. 121 КК України) та необережного тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження (ст. 128 КК України) є переривання вагітності, що також потрібно розмежовувати від ст. 134 (незаконне проведення абортів) КК України.

У законодавчих актах, що регулюють ці питання, використовується різна термінологія, а саме: «аборт», «викидень», «штучне переривання вагітності», «передчасні пологи». У ст. 50 Закону України «Основи законодавства про охорону здоров'я» дозволяється проведення операції штучного переривання вагітності за бажанням

жінки в акредитованих закладах охорони здоров'я при вагітності строком не більше 12 тижнів [2]. У Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості в п. 1.5 ототожуються поняття «викидень» та «аборт» (народження плода до повного 22-го тижня вагітності зростом менше 25 см та масою менше 500 г незалежно від наявності ознак життя). Пологи, що відбулися в період з 22-го повного тижня до закінчення 37 тижня вагітності – передчасні пологи (п. 2.2) [3]. Відповідно до зазначеного ми пропонуємо в кримінально-правовому значенні абортom вважати штучне переривання вагітності, особою, яка має спеціальну медичну освіту, за бажанням жінки, до 22 тижнів, крім випадків, що передбачені законом.

Перша відмінність переривання вагітності як ознаки тяжкого тілесного ушкодження від переривання вагітності в результаті незаконного проведення абортu (ст. 134 КК України) – «спосіб – шляхом нанесення побоїв, поранень, застосування отруйних чи інших речовин тощо. Друга відмінність зумовлюється суб'єктивним моментом: при вчиненні злочину, передбаченого ст. 134, умисел винного не спрямований на заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю у вигляді тяжких тілесних ушкоджень, як це має місце при вчиненні злочину, передбаченого ст. 121» [4, с. 306]. Строк вагітності, при застосуванні ч. 1 ст. 121 КК України, значення не має, якщо це відбулося внаслідок дій винного, який, безсумнівно, знав про це, та між ушкодженням і перериванням вагітності є прямий причинний зв'язок. Стаття, яка передбачає кримінальну відповідальність за необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 128 КК України), при перериванні вагітності застосовується в тому випадку, якщо внаслідок проведення абортu, який здійснювався на законних підставах лікарем з профільною медичною освітою, заподіяно тривалий розлад здоров'я або безплідність.

За наявності умислу на спричинення безплідності або тривалого розладу здоров'я дії винної особи кваліфікуються за ч. 2 ст. 134 та ч. 1 ст. 121 КК України або ч. 1 ст. 122 КК України – сукупність злочинів. Це впливає з особливостей суб'єктивної сторони складу злочину, визначеної ч. 2 ст. 134 КК України, психічне ставлення до наслідків виражається виною у формі необережності.

На думку деяких науковців, у «випадку насильницького переривання вагітності більш пізнього строку, дії винної особи повинні кваліфікуватися за ч. 1 ст. 121 КК України» [5, с. 49]. Ми не погоджуємося з даною думкою, тому що відповідальність за ч. 1 ст. 121 КК України може настати в тому випадку, якщо переривання вагітності відбулося внаслідок/від тяжких тілесних ушкоджень. Крім того, таке переривання вагітності і є насильницьким та конкретизація «більш пізнього строку», тобто від 22 тижнів, ніяким чином не вплине на формулу кваліфікації.

«Норма, що передбачена ч. 2 ст. 134 КК України, перебуває у конкуренції з нормами статей 119 КК України та 128 КК України. Спільними ознаками є об'єкт та суб'єктивна сторона, розмежувальними – суб'єкт (спеціальний – медичний

працівник, який має спеціальну освіту) та характер діяння (проведення незаконного аборту)» [6].

Якщо «в статтях, що передбачають кримінальну відповідальність за: залишення в небезпеці (ст. 135 КК України), порушення прав пацієнта (ст. 141 КК України), незаконне проведення дослідів над людиною (ст. 142 КК України), порушення встановленого порядку трансплантації органів або тканин людини (ст. 143 КК України) присутній умисел до вказаних у цих статтях наслідків, то відповідальність настає за ст.ст. 121, 122, 125 КК України, – відповідно до заподіяних наслідків» [4, с. 339, 353, 354, 357–359, 361]. У такому випадку дії, передбачені статтями 135, 141–143 КК України, виступають способом вчинення певних злочинів проти здоров'я особи.

Насильницьке донорство (ст. 144 КК України) – насильницьке або шляхом обману вилучення крові у людини з метою використання її як донора, також слід відмежовувати від ст. 121 КК України та інших статей злочинів проти здоров'я особи. Відрізняє дані злочини те, що втрата крові потерпілим не була небезпечною для життя в момент спричинення. «Втрата потерпілим крові в такому об'ємі, що стала небезпечною для життя, повинна кваліфікуватися тільки як умисне тяжке тілесне ушкодження за ознакою небезпеки в момент спричинення (ч. 1 ст. 121 КК України), а настання смерті, залежно від конкретних обставин справи, як умисне вбивство (ст. 115 КК України), або умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК України), або вбивство з необережності (ст. 119 КК України). У випадку вилучення крові у потерпілого було вчинено як спосіб заподіяння йому інших тілесних ушкоджень, то дії винної особи кваліфікуються за ст. 122 (умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження) КК України або ст. 125 (умисне легке тілесне ушкодження) КК України» [5, с. 59–60].

У ст. 145 (незаконне розголошення лікарської таємниці) КК України при настанні наслідків – тяжкі або середньої тяжкості, що не охоплюються «тяжкими наслідками», потребують додаткової кваліфікації за ст. 128 КК України.

У Методичних рекомендаціях щодо кваліфікації та розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи (умисні вбивства та заподіяння тяжких тілесних ушкоджень) для працівників підрозділів дізнання та досудового слідства зазначається: «по-перше, якщо є декілька ознак тяжкого тілесного ушкодження, то вчинене кваліфікується як один злочин; по-друге, якщо є декілька ознак, які вчинено з розривом у часі (щодо яких окремі умисел на вчинення кожного злочину), то вчинене кваліфікується як два самостійних злочини, передбачених відповідними частинами ст. 121 КК України; по-третє, якщо при заподіянні тяжких тілесних ушкоджень є декілька потерпілих, то вчинене кваліфікується як сукупність злочинів, причому стільки злочинів, скільки потерпілим було завдано тяжкі тілесні ушкодження» [7, с. 10]. Аналізуючи запропоновані способи кваліфікації, можна здійснити певне коригування. Отже, перший і другий способи не викликають сумнівів, хоча у другому способі в рекомендаціях не зазначено, що присутня множинність злочинів – повторність (ст. 32 КК України). Третій спосіб, на нашу думку, не має правового обґрунтування

в тому сенсі, що вчинене не може кваліфікуватися як сукупність, бо відповідно до ч. 1 ст. 33 – це вчинення особою двох або більше злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК України.

Крім того, в разі нанесення умисних тяжких тілесних ушкоджень однією особою одночасно, наприклад, п'ятьом потерпілим, кваліфікувати вчинене, за рекомендаціями, слід за ч. 1 ст. 121; ч. 1 ст. 121, ч. 1 ст. 121; ч. 1 ст. 121; ч. 1 ст. 121 КК України, що є неможливим. Для усунення таких суперечностей пропонуємо внести зміни до ст. 67 «Обставини, що обтяжують покарання» КК України пунктом – вчинення злочину щодо двох і більше осіб. Також можливим варіантом вирішення цього питання є внесення змін до ч. 2 ст. 121 КК України та інших злочинів проти здоров'я особи – вчинені щодо двох чи більше осіб.

Також можливим варіантом вирішенням цього питання є внесення змін до ч. 2 ст. 121 КК України та інших злочинів проти здоров'я особи – вчинені щодо двох чи більше осіб.

Крім того, надані пропозиції щодо кваліфікації тяжких тілесних ушкоджень при вчиненні інших злочинів. Так, «якщо у статті, яка передбачає відповідальність за інший злочин, передбачено кваліфікуючу ознаку «тяжкі наслідки», то вчинене охоплюється відповідною статтею (частиною статті) і додаткової кваліфікації за ч. 1 ст. 121 КК України не потребує у тих випадках, коли отримані тілесні ушкодження призвели до наслідків, що передбачені диспозицією ч. 1 ст. 121 КК України» [7, с. 10].

Але в КК України в багатьох статтях передбачені «тяжкі наслідки» як один з найбільш невизначених і дискусійних аспектів, а саме: ч. 3 ст. 110; ч. 4 ст. 110-2; ч. 2 ст. 114-1; ч. 3 ст. 133; ч. 3 ст. 135; ч. 2 ст. 137; ст. 138; ч. 2 ст. 139; ч. 1, 2 ст. 140; ст. 141; ст. 145; ч. 3 ст. 146; ч. 2 ст. 147; ч. 3 ст. 149; ч. 2 ст. 151; ч. 2 ст. 155; ч. 3 ст. 161; ст. 166; ч. 2 ст. 168; ч. 2 ст. 169; ч. 2 ст. 194; ч. 3 ст. 194-1; ст. 197; ч. 3 ст. 204; ч. 3 ст. 206; ч. 3 ст. 206-2; ч. 2 ст. 222-2; ч. 3 ст. 232-1; ст. 236; ст. 237; ч. 2 ст. 238; ч. 2 ст. 239; ч. 3 ст. 239-1; ч. 3 ст. 239-2; ч. 4 ст. 240; ч. 2 ст. 241; ч. 2 ст. 242; ч. 2 ст. 243; ч. 2 ст. 245; ст. 247; ст. 251; ч. 2 ст. 252; ч. 2 ст. 253; ч. 1, 2 ст. 258; ч. 3 ст. 258-3; ч. 2 ст. 259; ч. 5 ст. 260; ст. 264; ч. 3 ст. 265; ч. 3 ст. 265-1; ч. 2 ст. 266; ч. 2 ст. 267; ч. 4 ст. 267-1; ч. 2 ст. 269; ч. 2 ст. 270; ч. 3 ст. 270-1; ч. 2 ст. 271; ч. 2 ст. 272; ч. 3 ст. 273; ч. 2 ст. 274; ч. 2 ст. 275; ч. 3 ст. 278; ч. 3 ст. 279; ч. 3 ст. 280; ч. 3 ст. 281; ч. 2 ст. 283; ст. 291; ч. 3 ст. 292; ч. 294; ч. 4 ст. 297; ч. 4 ст. 303; ч. 3 ст. 321-1; ч. 3 ст. 321-2; ч. 4 ст. 323; ч. 2 ст. 347; ч. 2 ст. 347-1; ч. 2 ст. 352; ч. 3 ст. 355; ч. 2 ст. 364; ч. 2 ст. 364-1; ч. 3 ст. 365; ч. 3 ст. 365-2; ч. 2 ст. 366; ч. 2 ст. 367; ч. 3 ст. 371; ч. 2 ст. 374; ч. 2 ст. 375; ч. 2 ст. 378; ст. 380; ч. 2 ст. 381; ч. 3 ст. 399; ч. 2 ст. 402; ч. 1 ст. 403; ч. 2 ст. 404; ч. 3 ст. 406; ч. 2 ст. 411; ч. 2 ст. 412; ч. 3 ст. 414; ст. 416; ст. 417; ст. 418; ст. 419; ч. 1 ст. 420; ч. 1 ст. 421; ч. 3 ст. 422; ч. 2 ст. 425 (примітка); ч. 2, 3 ст. 426; ч. 2 ст. 439; ч. 2 ст. 446 КК України. Дане положення діє лише в тому випадку, якщо додатковим об'єктом складу злочину виступає здоров'я особи, в іншому випадку кваліфікація за сукупністю злочинів є обов'язковою із посиланням на певну статтю розділу II Особливої частини КК України. Крім того, «інші тяжкі наслідки» можуть включати

в себе й наслідки іншого характеру (загибель людини, тяжкі ушкодження декільком особам та ін.), тому узагальнювати «тяжкі наслідки» та прирівнювати їх до тілесних ушкоджень не має сенсу. Це питання потребує подальшого вивчення.

Щодо злочинів проти здоров'я особи, зазначених у КК України, то такі наслідки – «тяжкі наслідки», що передбачені в ч. 3 ст. 133, ч. 3 ст. 135, ч. 2 ст. 137, ч. 2 ст. 139, ч. 2 ст. 140 КК України, не потребують додаткової кваліфікації за ч. 1 ст. 121 та 128 КК України. Як слушно зауважив В. Є. Ясеницький, «норма ст. 140 КК України буде спеціальною по відношенню до ст. 128 КК України».

Якщо ознакою (кваліфікуючою ознакою) іншого злочину є заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, то незалежно від розміру санкції статті (частини статті) тяжкі тілесні ушкодження охоплюються цією ознакою і додаткової кваліфікації за ст. 121 КК України не потребують [7, с. 10], або ст. 128 КК України. До деяких статей розділу II «Злочини проти життя та здоров'я особи» слід віднести ст. 136 (ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані) КК України, де в ч. 1 передбачено настання тяжкого тілесного ушкодження.

Норма, передбачена ст. 138 (незаконна лікувальна діяльність) КК України, на думку В. Є. Ясеницького, є спеціальною по відношенню до ст. 128 КК України [6]. Тому наслідки, що передбачені в ст. 138 КК України – «тяжкі наслідки», охоплюють усі види тілесних ушкоджень і додаткової кваліфікації за статтями 121, 122, 125 та 128 КК України не потребують. У випадку умислу на заподіяння тілесних ушкоджень, або заподіяння смерті дії винної особи кваліфікуються за відповідною статтею Особливої частини КК України – злочини проти життя та здоров'я особи.

КК України також передбачає кримінальну відповідальність за діяння, що заподіюють фізичну шкоду у стані сильного душевного хвилювання, це статті 116 (умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання) та 123 (умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне в стані сильного душевного хвилювання) КК України. Законодавець вже у диспозиціях статей закрив їх розмежувальні ознаки, відмінними є: об'єкт, об'єктивна сторона в частині спричинених наслідків і вік, з якого настає кримінальна відповідальність. Крім того, «суспільно небезпечні наслідки розглядуваних злочинів належать до матеріальних і виступають у вигляді настання смерті потерпілого (ст. 116 КК України) або тяжкого тілесного ушкодження (ст. 123 КК України)» [8, с. 10]. За сукупності усіх ознак складу злочину ст. 123 КК України законодавець визначив і вид тілесного ушкодження, відповідно до якого може настати кримінальна відповідальність – тяжке. У випадку умисного заподіяння умисного середньої тяжкості або легкого тілесного ушкодження або необережного тяжкого тілесного ушкодження, за таких же обставин, злочином не визнається.

«У випадках, коли тяжке тілесне ушкодження заподіяно після того, як стан сильного душевного хвилювання минув, дії винного потрібно кваліфікувати за статтями КК України, що передбачають відповідальність за вчинення зазначених злочинів без пом'якшуючих обставин. Неправомірна поведінка потерпілого в

такому разі може бути визнана обставиною, що зменшує суспільну небезпечність злочину і пом'якшує покарання винного» (п. 23) [9].

Щодо ч. 2 ст. 121 КК України, то «між нормами, передбаченими ст. 123, 124 та ч. 2 ст. 121 КК України, не існує співвідношення кількох спеціальних норм між собою. Для такого типу співвідношення властивою є наявність норми, що є загальною відносно обох (кількох) спеціальних норм» [10, с. 146; 11, с. 42–46].

Кримінальна відповідальність за перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, настає у випадку настання певних умисних наслідків – вбивства або тяжкого тілесного ушкодження. Особливістю цих статей є те, що іноді умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця може спричинити смерть потерпілого. «Дії винного, який заподіяв умисне тяжке тілесне ушкодження при перевищенні меж необхідної оборони, що потягло смерть потерпілого, на практиці, на думку О. М. Лупіносової, розцінюються як умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони, виходячи не із злочинного наміру, а лише з наслідків, котрі настали, – смерті потерпілого» [12, с. 14]. У такому випадку «спричинення смерті через необережність внаслідок умисного тяжкого тілесного ушкодження, заподіяного у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів для затримання злочинця, то з посиланням на положення чинного законодавства (ч. 3 ст. 36 КК України) у кримінально-правовій літературі констатують, що вчинене кваліфікується лише за 124 КК України» [13, с. 140].

Для кваліфікації дій винного за ст. 124 КК України обстановка вчинення злочину як факультативна ознака об'єктивної сторони стає обов'язковою, тому винна особа повинна обов'язково перебувати у стані необхідної оборони, уявної оборони або в умовах необхідності затримання злочинця. У разі відсутності цих обов'язкових ознак дії винного кваліфікуються за іншою статтею – 121 КК України. Не є злочином, відповідно до положень КК України, заподіяння (умисно або через необережність) середньої тяжкості чи легкого тілесного ушкодження або необережного тяжкого тілесного ушкодження при перевищенні меж необхідної, уявної оборони або перевищенні заходів, необхідних для затримання злочинця.

Не може кваліфікуватися за ст. 124 КК України заподіяння особі, яка вчинила посягання, тяжкого тілесного ушкодження з метою помсти – самочинної розправи [14, с. 387]. Відповідно до зазначеного в розмежуванні злочинів, передбачених статтями 118 та 124 КК України, є і суб'єктивна сторона, а саме вина, що виражається у формі умислу, тобто суб'єктивне ставлення суб'єкта злочину до наслідків, що настали.

Висновки. Для повної, точної, об'єктивної і правильної кваліфікації, а також розмежування злочинів проти здоров'я особи, що передбачені розділом II Особливої частини КК України, потрібно досліджувати всі юридичні ознаки. Критеріями розмежування слугують суб'єктивні та об'єктивні ознаки, які в сукупності становлять склад злочинів.

Перелік використаних джерел

1. Катеринчук К. В. Розмежування окремих злочинів проти здоров'я і суміжних злочинів. Слово Національної школи суддів України. 2018. № 2 (32). С. 57–66.
2. Основи законодавства про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ. Дата оновлення 02.04.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
3. Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості: наказ МОЗ України від 29.03.2006 р. № 179. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0427-06>
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 9-е вид., переробл. та доповн. Київ: Юрид. думка, 2012. 1316 с.
5. Данилевський А. О., Болдарь Г. Є. Кримінальна відповідальність за вчинення злочинів проти життя та здоров'я особи: проблеми кваліфікації та відмежування від суміжних складів злочинів: наук.-практ. посіб. Луганськ: Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка, 2011. 152 с.
6. Ясеницький В. Є. Кваліфікація злочинів, що посягають на права пацієнта. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), Ю. М. Оборотов (заст. голов. ред.), Л. Р. Біла (відп. секр.) та ін.; ОНЮА. Одеса: Юрид. літ., 2005. Вип. 25. С. 484–487. URL: <http://www.apdp.in.ua/v25/113.pdf>
7. Методичні рекомендації щодо кваліфікації та розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи (умисні вбивства та заподіяння тяжких тілесних ушкоджень) для працівників підрозділів дізнання та досудового слідства / О. В. Авраменко, Р. І. Благута, В. М. Бараняк та ін. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2009. 80 с.
8. Байлов А. В. Кримінальна відповідальність за посягання на життя та здоров'я особи, вчинені в стані сильного душевного хвилювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2004. 19 с.
9. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 р. № 2. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>
10. Марін О. К. Кваліфікація злочинів при конкуренції кримінально-правових норм: монографія. Київ: Атіка, 1999. 223 с.
11. Брич Л. П. Розмежування складів злочинів, спільною ознакою яких є суспільно небезпечні наслідки у вигляді шкоди здоров'ю людини: навч. посіб. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2009. 60 с.
12. Лупіносова О. М. Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса: Одеська нац. юрид. акад., 2007. 20 с.
13. Бурдін В. М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання: монографія. Львів: ПАІС, 2006. 200 с.
14. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / Ю. В. Баулін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4 вид., перероб. і доповн. Харків: Право, 2010. 608 с.

References

1. Katerynchuk K. V Differentiation of individual crimes against health and related crimes. Slovo of the National School of Judges of Ukraine. 2018. № 2 (32). Pp. 57 - 66. [ukr.]
2. Fundamentals of legislation on health care: Law of Ukraine of 19.11.1992 № 2801-XII. Date of update 02.04.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>. [ukr.]

3. *Instructions for determining the criteria of the perinatal period, live birth and stillbirth: order of the Ministry of Health of Ukraine dated March 29, 2006 № 179.* URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0427-06>. [ukr.]
4. М. І. Мельник, М. І., *Havronyuk. Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine / 9th ed., Reworked. and add.* Kyiv: Yurydychna dumka, 2012. [ukr.]
5. *Danilevsky A. A, Boldar G. E. Criminal liability for crimes against life and health of a person: problems of qualification and demarcation from related crimes: scientific practice. way.* [ukr.]
6. *Yasenitsky V. E. Qualification of crimes that infringe on the rights of the patient. Current issues of state and law. : zb. Science. etc. / editor: S. V. Kivalov (editor in chief), Y. M. Oborotov (deputy editor in chief), L. R. Bila (responsible secretary), etc. ; ONUA. Odessa: Jurid. lit., 2005. Issue. 25. S. 484–487.* URL: <http://www.apdp.in.ua/v25/113.pdf>. [ukr.]
7. *Avramenko R. I. Blaguta, V. M. Baranyak etc.* Lviv: Lviv. state University of Internal Affairs Affairs, 2009. 80 p. [ukr.]
8. *Baylov A. V. Criminal liability for encroachment on the life and health of a person committed in a state of strong emotional excitement: author's ref. dis. ...* Cand. jud. Science. Kharkiv: Nat. University of Internal Affairs Affairs, 2004. 19 p. [ukr.]
9. *On judicial practice in cases of crimes against life and health of a person: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine of 07.02.2003 № 2.* URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>. [ukr.]
10. *Marin O. K. Qualification of crimes in the competition of criminal law: a monograph.* Kyiv: Attica, 1999. 223 p. [ukr.]
11. *Brych L. P. Differentiation of crimes, a common feature of which are socially dangerous consequences in the form of harm to human health: textbook. way.* Lviv: Lviv. state University of Internal Affairs Affairs, 2009. 60 p. [ukr.]
12. *Lupinosova O. M. Intentional homicide in excess of the limits of necessary defense: author's ref. dis. ... cand. jurid. Science.* Odessa: Odessa National jurid. Acad., 2007. 20 p. [ukr.]
13. *Burdin V. M. Criminal liability for crimes committed in a state of strong emotional excitement: a monograph.* Lviv: PAIS, 2006. 200 p. [ukr.]
14. *Criminal law of Ukraine. Special part: textbook / Yu. V. Baulin and others; for order. V. V. Stashis, V. Y. Tatsiya. 4 ed., Reworked. and add.* Kharkiv: Pravo, 2010. 608 p. [ukr.]

КАТЕРИНЧУК К., БЕСПАЛЬ О. Особливості кваліфікації окремих злочинів проти здоров'я особи.

Ця стаття присвячена проблемам кваліфікації окремих злочинів проти здоров'я особи, що передбачені розділом II Особливої частини Кримінального кодексу України. На практиці не завжди враховується положення теорії кримінального права та правил кваліфікації, а положення підзаконних нормативно-правових актів є застарілими. Тому проаналізовано критерії розмежування деяких злочинів проти здоров'я особи. Встановлено їх окремі об'єктивні та суб'єктивні ознаки, що виступають розмежувальними ознаками.

Ключові слова: здоров'я особи, злочин, шкода здоров'ю, тілесні ушкодження.

КАТЕРИНЧУК Е., БЕСПАЛЬ О. Особенности квалификации отдельных преступлений против здоровья человека.

Эта статья посвящена проблемам квалификации отдельных преступлений против здоровья человека, предусмотренных разделом II Особенной части Уголовного кодекса Украины. На практике не всегда учитываются особенности теории уголовного права и правил квалификации, а положения подзаконных нормативно-правовых актов устарели. Поэтому проанализированы критерии разграничения некоторых преступлений против здоровья человека. Установлены их отдельные объективные и субъективные признаки, которые являются разграничительными.

Ключевые слова: здоровье человека, преступление, вред здоровью, телесные повреждения.

BESPAL’O. The features of qualification of some kind of crimes against person’s health.

The article deals with the problems of qualification of particular crimes against person’s health, which is provided by Section II of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine. Particularly, special attention is given to the delimitation of related crime structures, namely: grievous bodily harm (part 1 a. 121, 128) and negligent homicide (a. 119) from illegal abortion (a. 134); bodily injury (a.a. 121, 122, 125) from being left in danger (a.135), violation of patient rights (a. 141), unethical human experimentation (a. 142), violation of the established order of organ and tissue transplantation (a. 143), illegal medical activities (a. 138); forced donation (a. 144), from premeditated murder, negligent homicide and premeditated grievous bodily injury (a.a. 115, 119, 121); qualification features of illegal disclosure of medical information are considered (a. 145). The distinguishing features of the articles are investigated: the article 116 (the premeditated murder of emotional excitement) and 123 (premeditated grievous bodily harm of intense emotional excitement); the correlation of several special rules is installed among themselves (a. 123, 124 and p.2 of a.121).

Suggestions were made regarding to the qualification of grievous bodily harm in the commission of other crimes, as many articles of the Criminal Code of Ukraine provide «serious consequences», which are some of the most uncertain and controversial and require further study.

In practice, the provision of criminal law theory and qualification rules are not always taken into account, and provision of by-laws is outdated. Therefore, the criteria for delineation of some crimes against human’s health were analyzed. Their particular features (objective and subjective) are established and they took the role of distinguishing features.

Key words: personal health, crime, harm to health, personal injury.